

Державний стандарт базової і повної загальної середньої освіти

(у запитаннях та відповідях)

Укладач Маркова І. С., м. Харків

1. Чим зумовлено необхідність уведення нового Державного стандарту?

Процеси глобалізації, інформатизації суспільства, стрімке зростання обсягу інформації потребує від людини опанування нових знань, умінь, професій.

Інтегрування України у світовий простір стимулює соціальне замовлення на творчих, конкурентоспроможних спеціалістів, які постійно самовдосконалюються.

У зв'язку з цим актуальними для сучасної школи є такі завдання — навчити учнів знаходити, обробляти, аналізувати, систематизувати, узагальнювати інформацію, добре орієнтуватися у світі, що швидко змінюється.

Ці фактори ставлять перед освітою інші завдання, ніж 10 років тому. Держстандарти і навчальні програми мають відповідати вимогам часу, найновішим досягненням науки, технологій, педагогічній думки, новому освітньому змісту.

2. Що таке Державний стандарт?

Основні державні документи зазначають, що «Стандарт освіти — це система основних показників, що є складовими державної норми освіченості. Освітній стандарт відображає суспільний ідеал, враховує можливості реальної особистості та системи освіти щодо досягнення цього ідеалу».

У Законі України «Про загальну середню освіту» зазначено: «Державний стандарт загальної середньої освіти — це зведення норм і положень, що визначають державні вимоги до освіченості учнів і випускників шкіл на рівні початкової, базової і повної загальної середньої освіти та гарантії держави у її досягненні».

3. Що є особливістю нового Державного стандарту?

Основною особливістю нового Державного стандарту є орієнтування вимог до рівня підготовки випускників на досягнення компетентностей. Причому якщо в Державному стандарті базової та повної загальної середньої освіти 2004 року було подано лише перелік деяких компетентностей (формування соціальної, комунікативної, комп'ютерної та інших видів компетентностей учнів), то в новому стандарті 2011 року наведено більш ґрунтовний

перелік і означення основних понять компетентнісно орієнтованого підходу, який визначено одним з основних підходів до навчання нарівні із діяльнісним та особистісно орієнтованим. **Зверніть увагу!** *Впровадження нового Державного стандарту освіти передбачає не тільки роботу за новими програмами, начальними планами й підручниками, а й відображає (це є головним!) сутність змін, що мають відбутися в освіті. Тобто змінюється «філософія» освіти.*

4. Як стисло сформулювати основне завдання школи щодо впровадження нового Державного стандарту?

Основне завдання школи — це перехід від пріоритетного раніше завдання — формування знань, умінь та навичок з певного предмета — до формування в учнів груп компетентностей, тобто **виховання компетентної особистості**. Іншими словами, відбувається переорієнтація освіти зі знаннєвої парадигми на діяльнісну.

5. Які функції виконує новий Державний стандарт базової та повної середньої освіти?

Новий Державний стандарт базової та повної загальної середньої освіти виконує функцію інструменту модернізації освіти, як-от:

- ✓ забезпечує створення єдиного освітнього простору;
- ✓ посилює регламентуючу роль школи в системі неперервної освіти;
- ✓ забезпечує еквівалентність здобуття загальної середньої освіти в різних формах;
- ✓ приводить зміст шкільної освіти у відповідність до потреб часу, завдань розвитку країни;
- ✓ створює умови для диференційованого навчання тощо.

6. Що таке компетентність?

На сьогодні існує досить багато різних підходів, поглядів та означень компетентності. **«Компетентність** (лат. *competens* — відповідність, здатність) — психолого-соціальна якість, котра означає силу й упевненість і джерелом яких є відчуття власної успішності та корисності. Компетентність сприяє усвідомленню особистісної здатності ефективно взаємодіяти з оточенням», — вважає І. В. Родигіна.

К. Юр'єва розглядає компетентність як здатність особистості кваліфіковано виконувати діяльність чи розв'язувати завдання в різних сферах життя — професійній, соціальній, побутовій тощо.

У новому Державному стандарті поняття «компетентність» вжито в такому значенні:

Компетентність — набута в процесі навчання інтегрована здатність учня, у складі якої знання, уміння, досвід, цінності і ставлення, що можуть цілісно реалізовуватися на практиці.

7. Формування яких компетентностей передбачає новий Державний стандарт?

Державний стандарт спрямований на формування в учнів таких компетентностей:

- 1) **громадянська компетентність** — здатність учня активно, відповідально та ефективно реалізовувати права та обов'язки з метою розвитку демократичного суспільства;
- 2) **загальнокультурна компетентність** — здатність учня аналізувати та оцінювати досягнення національної та світової культури, орієнтуватися в культурному та духовному контексті сучасного суспільства, застосовувати методи самовиховання, орієнтовані на загальнолюдські цінності;
- 3) **здоров'язбережувальна компетентність** — здатність учня застосовувати в умовах конкретної ситуації сукупність здоров'язбережувальних компетенцій, дбайливо ставитися до власного здоров'я та здоров'я інших людей;
- 4) **інформаційно-комунікаційна компетентність** — здатність учня використовувати інформаційно-комунікаційні технології та відповідні засоби для виконання особистісних і суспільно значущих завдань;
- 5) **ключова компетентність** — спеціально структурований комплекс характеристик (рис) особистості, що дає їй можливість ефективно діяти в різних сферах життєдіяльності і належить до загальногалузевого змісту освітніх стандартів;
- 6) **комунікативна компетентність** — здатність особистості застосовувати в конкретному виді спілкування знання мови, способи взаємодії з людьми, які оточують її та перебувають на відстані, навички роботи в групі, володіння різними соціальними ролями;
- 7) **міжпредметна естетична компетентність** — здатність виявляти естетичне ставлення до світу в різних сферах діяльності людини, оцінювати предмети і явища, їхню взаємодію, що формується під час опанування різних видів мистецтва;
- 8) **міжпредметна компетентність** — здатність учня застосовувати щодо міжпредметного кола проблем знання, вміння, навички, способи діяльності та відношення, які належать до певного кола навчальних предметів і освітніх галузей;
- 9) **предметна (галузева) компетентність** — набутий учнями у процесі навчання досвід специфічної для певного предмета діяльності, пов'язаної із засвоєнням, розумінням і застосуванням нових знань;
- 10) **проектно-технологічна компетентність** — здатність учнів застосовувати знання, уміння та особистий досвід у предметно-перетворювальній діяльності;

11) **соціальна компетентність** — здатність особистості продуктивно співпрацювати з партнерами у групі та команді, виконувати різні ролі та функції у колективі.

Формування інформаційно-комунікаційної компетентності учнів, зміст якої є інтегративним, відбувається в результаті застосування під час вивчення всіх предметів навчального плану діяльнісного підходу. Навчальними програмами обов'язково передбачено внесок кожного навчального предмета у формування зазначеної компетентності.

8. Що таке компетенція?

Більшість науковців переконані, що необхідно розрізняти такі поняття, як «компетентність» та «компетенція».

Так, М. Головань вказує, що «компетенція — це певна норма, досягнення якої може свідчити про можливість правильного розв'язання якого-небудь завдання, а компетентність — це оцінка досягнення (або недосягнення) цієї норми».

За новим Державним стандартом: **«Компетенція** — це суспільно визнаний рівень знань, умінь, навичок, ставлень у певній сфері діяльності людини».

Зверніть увагу!

Ключова компетенція — певний рівень знань, умінь, навичок, ставлень, які можна застосувати у сфері діяльності людини.

Ключова компетентність — спеціально структурований комплекс характеристик (рис) особистості, що дає їй можливість ефективно діяти в різних сферах життєдіяльності і належить до загальногалузевого змісту освітніх стандартів.

Предметна компетенція — сукупність знань, умінь та характерних рис у межах змісту конкретного предмета, необхідних для виконання учнями певних дій з метою розв'язання навчальних проблем, задач, ситуацій.

Предметна (галузева) компетентність — набутий учнями у процесі навчання досвід специфічної для певного предмета діяльності, пов'язаної із засвоєнням, розумінням і застосуванням нових знань.

Отже, висновок образно можна сформулювати так: сформована компетенція є обов'язковою сходинкою (наявність сукупності знань) до формування компетентності — набутого досвіду діяльності. З цим і пов'язано те, що одним із підходів до навчання є діяльнісний, оскільки досвіду набувають під час діяльності.

9. На яких засадах ґрунтується новий Державний стандарт?

Державний стандарт ґрунтується на засадах *особистісно зорієнтованого, компетентнісного і діяльнісного підходів*, що реалізовані в освітніх галузях і відображені в результативних складових змісту базової і повної загальної середньої освіти.

Особистісно зорієнтований підхід до навчання забезпечує розвиток академічних, соціокультурних, соціально-психологічних та інших здібностей учнів.

Компетентнісний підхід сприяє формуванню ключових і предметних компетентностей.

До ключових компетентностей належить уміння вчитися, спілкуватися державною, рідною та іноземними мовами, математична і базові компетентності в галузі природознавства і техніки, інформаційно-комунікаційна, соціальна, громадянська, загальнокультурна, підприємницька і здоров'язбережувальна компетентності, а до предметних (галузевих) — комунікативна, літературна, мистецька, міжпредметна естетична, природничо-наукова і математична, проектно-технологічна та інформаційно-комунікаційна, суспільствознавча, історична і здоров'язбережувальна компетентності.

Діяльнісний підхід спрямований на розвиток умінь і навичок учня, застосування здобутих знань у практичних ситуаціях, пошук шляхів інтеграції до соціокультурного та природного середовища.

10. На які основні моменти має звернути увагу вчитель, працюючи за новим Державним стандартом?

Готуючись до уроку, вчитель має дати собі відповідь на такі ключові питання:

1. Що ми ставимо за мету?
2. Як організувати навчання?
3. Наскільки успішно буде досягнуто визначених цілей?
4. Де на практиці учень зможе застосувати набуті знання?

Зверніть увагу! Відповіді на ці питання мають бути відображені в поурочному плані.

Під час розроблення конспекту поурочного плану вчителю бажано усвідомлювати, які компетенції, компетентності й за допомогою яких методів, прийомів формуються на кожному етапі уроку.

Наведімо фрагмент конспекту уроку математики, у якому відображено формування предметних та ключових компетентностей.

	Початок твердження		Закінчення твердження
5	Щоб піднести степінь з цілим показником у цілий степінь, треба...	Д	основу залишити незмінною, а від показника діленого відняти показник дільника
6	Щоб перемножити два степеня з різними ненульовими основами та однаковими цілими показниками степеня, треба...	Е	основу діленого поділити на основу дільника та одержаний дріб піднести до вказаного цілого степеня
7	Щоб поділити два степеня з різними ненульовими основами та однаковими цілими показниками степеня, треба...	Ж	основи перемножити та піднести добуток до вказаного цілого степеня

Завдання відповідає державним вимогам до рівня загальноосвітньої підготовки учнів з теми «Степінь з цілим показником.»

Кожен учень заповнює свій бланк відповідей у частині теоретичного блоку. Після закінчення роботи — самоперевірка (за слайдом презентації) з виставленням кількості балів за завдання теоретичного блоку.

Відповіді. 1 — А, 2 — В, 3 — Б, 4 — Д, 5 — Г, 6 — Ж, 7 — Е.

Практичний блок

Запишіть поданий вираз у вигляді виразу, що не містить степінь з від'ємним показником. Відповіді занесіть до бланку відповідей. Після закінчення роботи — самоперевірка (за слайдом презентації) з виставленням кількості балів за завдання практичного блоку.

Під час виконання цього завдання формуємо в учнів предметну компетентність — уміння здійснювати перетворення алгебраїчних виразів; ключову компетентність — уміння здійснювати вибір.

№	Завдання	Відповіді			
		А	Б	В	Г
1	$a^{-2}b^3$	$\frac{a^2b^3}{1}$	$\frac{b^3}{a^2}$	$\frac{a^2}{b^3}$	$\frac{b^3}{a^2}$
2	$2a^{-10} \cdot \frac{1}{3}b^{-1}$	$\frac{2b}{3a^{10}}$	$-\left(\frac{2a^{10}}{3b}\right)$	$\frac{2}{3a^{10}b}$	$\frac{6a^{10}b}{1}$
3	p^0	$\frac{p}{1}$	1	0	$\frac{1}{p}$
4	k^{-1}	$-k$	$\frac{1}{k}$	$\frac{k}{1}$	$\frac{k}{-1}$

	А	Б	В	Г
1				*
2			*	
3		*		
4		*		

Учитель. Ми повторили означення степеня з цілим показником, властивості цих степенів (демонструємо відповідний слайд).

Слайд

Мета демонстрування цього слайду — ще раз надати можливість учням «побачити» і систематизувати властивості степеня з цілим показником.

- 1) Для будь-якого $a \neq 0, n \in \mathbb{N}$ $a^{-n} = \frac{1}{a^n}$.
- 2) Для будь-якого $a \neq 0, n, m \in \mathbb{Z}$ $a^n a^m = a^{n+m}$.
- 3) Для будь-якого $a \neq 0, n, m \in \mathbb{Z}$ $a^n : a^m = a^{n-m}$.
- 4) Для будь-якого $a \neq 0, n, m \in \mathbb{Z}$ $(a^n)^m = a^{nm}$.
- 5) Для будь-яких $a \neq 0, b \neq 0, n \in \mathbb{Z}$ $a^n b^n = (ab)^n$.
- 6) Для будь-яких $a \neq 0, b \neq 0, n \in \mathbb{Z}$ $\frac{a^n}{b^n} = \left(\frac{a}{b}\right)^n$.

Важливого значення набуває проблема **формування мотивації навчальної** діяльності школярів, зокрема:

- ✓ способів формування в учнів позитивного ставлення до навчання;
- ✓ способів формування почуття обов'язку й відповідальності;

- ✓ роз'яснення учням важливості та значущості набутих знань у суспільному та особистому житті;
- ✓ створення на уроках ситуацій захвату від навчального матеріалу;
- ✓ впливу емоційного стану учня на мотивацію навчання;
- ✓ мотивації до навчання обдарованих дітей;
- ✓ професіоналізму вчителя та його ролі у формуванні мотивації учня та його особистості;
- ✓ психологічних проблем у мотивації навчання;
- ✓ стану фізичного та психічного здоров'я учня та їх впливу на мотивацію навчальної діяльності.

Мотивація навчання — спрямування школярів на навчальну діяльність, внутрішнє ставлення до неї.

«Людина досконало володіє лише тим, що сама здобуває власною працею», — писав психолог С. Л. Рубінштейн. Під час навчання предмета необхідно систематично збуджувати, розвивати та зміцнювати пізнавальний інтерес учнів і як важливий мотив навчання, і як стійку рису особистості. Одним із засобів пробудження й підтримки пізнавального інтересу до вивчення предмета є формування в учнів стійких компетентностей на уроках та в позаурочний час. Це має значне освітнє та виховне значення.

Саме тому завдання кожного педагога — разом з учнями досягти успіху, навчити дітей відчувати радість від подолання труднощів і перешкод, зрозуміти, що нічого не дається в житті просто так, до всього потрібно докласти зусиль, навчити учнів орієнтуватися в нових умовах і адаптуватися до змін, не втрачаючи своєї індивідуальності. За сучасних кризових умов потрібні професіонали, яким притаманна одна з найцінніших людських рис — стійкість та вміння долати труднощі.

Перша заповідь виховання — дати дітям радість праці, радість успіху в навчанні та відчуття смаку перемоги, що пробудять у дитячих серцях почуття гідності.

Адже успіх у навчанні — чи не єдине джерело внутрішніх сил дитини, що породжують енергію для подолання труднощів і бажання навчатися.

Для того щоб учень став активним учасником створення нового й прогресивного у майбутньому, навчання і виховання мають бути спрямовані на формування творчої особистості, яка здатна до самовдосконалення. Необхідно так організувати навчання учнів, щоб одночасно достатньо повно формувалися й розвивалися уміння учнів мислити як творчо, так і критично. Розв'язанню цієї проблеми певною мірою сприяє посилення

БОНУСНИЙ НОМЕР.№1_06.2014 Видавнича група «Основа»

спрямованості навчання на активізацію пізнавальної діяльності учнів. Це призводить до формування в освітньому процесі нової культури навчання, під час якої знання й уміння здобувають упродовж діяльності та розв'язання проблем в умовах активної позиції учня з урахуванням його індивідуальних особливостей.

Завдання вчителя — не повідомляти істину, а вчити її знаходити. Дитину спочатку потрібно зацікавити, навчити хотіти й прагнути, а вже потім — знати й уміти. Процес навчання має стати своєрідним процесом самостійного «відкриття» учнем уже відомих науці знань.

БОНУСНИЙ НОМЕР.№1_06.2014 Видавнича група «Основа»